

УДК 378.011.3-051:62

**Андрій Литвин,
аспірант кафедри педагогіки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)**

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА» І «ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті розглянуто співвідношення понять «технологічна культура» і «технологічна компетентність», їх розмежування та характерні ознаки. Автором визначено, що технологічна культура розглядається як духовна основа, ціннісно-світоглядний орієнтир, аксіологічний аспект проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів, а технологічна компетентність – як її предметно-діяльнісний аспект. Доведено, що формування технологічної культури майбутніх вчителів – це складний, багаторівневий процес, одним із ступенів якого в процесі професійної підготовки є формування технологічної компетентності студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, технологічна культура, технологічна грамотність, технологічна компетентність, технологічна освіченість, аксіологічний аспект, предметно-діяльнісний аспект, технологізація діяльності.

В статье рассмотрено соотношение понятий «технологическая культура» и «технологическая компетентность», их разграничение и характерные признаки. Автором определено, что технологическая культура рассматривается как духовная основа, ценностно-мировоззренческий ориентир, аксиологический аспект проблемы профессиональной подготовки будущих учителей, а технологическая компетентность - как ее предметно-деятельностный аспект. Доказано, что формирование технологической культуры будущих учителей – это сложный, многоуровневый процесс, одним из ступеней которого в процессе профессиональной подготовки является формирование технологической компетентности студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, технологическая культура, технологическая грамотность, технологическая компетентность, технологическая образованность, аксиологический аспект, предметно-деятельностный аспект, технологизация деятельности.

In the article determined the relationship between the concepts «technological culture» and «technological competence», their separation and characteristic features in the article. It is determined that technological

culture is seen as the spiritual foundation, axiological aspect of the problem of training future teachers by the author. The spiritual sphere of training future teachers contains a system of beliefs, culture, professional thinking, professional needs, feelings and volitional readiness for future careers. The technological competence of future teachers is their qualifying feature, which contains the knowledge, skills and qualities necessary to carry out technological activities. It is reflected the ability of the individual to apply their knowledge to have an effective influence to the nature of business through its creative transformation in the interpretation of this concept. Technological competence integrates internal and external components of behavior and reflects the subject-activity aspect of the problem of training. The aspect combines appropriate ways of working and developing of future behavior specialists in different situations according to the cultural standards. The result of mastering technological culture is internal culture of human for technologizing of educational process. The result of formation of its technological competence is a certain level of technological learning. It is proved by the author that the formation of technological culture of future teachers is complex and multilevel process, in which one of the steps in the process of training is developing of the technological competence of students.

Key words: *professional training, technological culture, technological literacy, technological competence, technological erudition, axiological aspect, subject-activity aspect, technologization of activity.*

Постановка проблеми. Однієї з найсуттєвіших ознак XXI століття є підвищення результативності як на виробництві, так і в процесі професійної підготовки кваліфікованого фахівця. Середня і вища школи вимагають опанування школярами і студентами такими технологіями навчання, які нададуть їм можливість у короткий час засвоїти необхідні знання та практичні вміння, алгоритми поведінки в конкретних ситуаціях.

У той же час, у процесі підготовки універсально розвинених і технологічно культурних учителів формування технологічної культури та технологічної компетентності є нагальною потребою часу. Технологічна культура, будучи одним з типів універсальної культури, впливає на всі сторони життя людини і суспільства. Вона формує технологічний світогляд, в основі якого лежить система технологічних поглядів на природу, суспільство і людину. Складовою частиною її є технологічне мислення, пов'язане з узагальненим відображенням індивідом науково-технологічного середовища та розумової здатності до перетворювальної діяльності. Технологічна компетентність необхідна у процесі технологізації інноваційної діяльності та проектування базових елементів освіти, оновлення її змісту, розвитку професійно-особистісних якостей майбутніх учителів. Погоджуємося з твердженням Н. Клеменцової, що культура заснована на активності суб'єкта діяльності людини, і в ній проявляються ті сторони об'єкта, які попадають у сферу пізнавальної і перетворювальної діяльності цієї людини. У цьому,

на думку Н. Клеменцової, криються гносеологічні основи зближення понять «культура» і «компетентність» [4, с. 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність технологічної культури стала предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: В. Аниськіної, А. Коваленко, М. Левіної, П. Петрякова, В. Симоненко та ін. Визначення поняття «технологічна компетентність» розглядається у працях таких сучасних науковців як С. Дудова, А. Дяченко, Л. Куземко, Н. Манько, О. Нікіфорова, Н. Пикатова, Л. Тишакова, С. Хаялієва та ін.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Проте, недостатньо висвітленим у теоретичному та науково-методичному аспекті залишається питання розмежування понять «технологічна культура» і «технологічна компетентність».

Мета статті – визначення співвідношення понять «технологічна культура» і «технологічна компетентність» майбутніх учителів у процесі їх професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні перед вищою освітою стоять грандіозні завдання, що вимагають її радикального перетворення та оновлення з урахуванням масштабів і темпів прогресу сучасної цивілізації, в якій освіта виступає як найважливіший компонент культурного і соціального розвитку людини, націй. Культура – це невід’ємна частина людського життя, бо сприяє його організації. Сьогодні для майбутнього вчителя сучасної школи нагальним стає питання формування технологічної культури як складника його професійності.

В. Аниськіна технологічну культуру вчителя визначає як вміння адекватно використовувати набір технологій педагогічної діяльності, що охоплює: технології інформаційно-орієнтаційної діяльності, технології повідомлення навчальної інформації, технології контрольно-оціночної діяльності [1, с. 145]. Отже, автор вважає за доцільне використання у педагогічній діяльності цілого комплексу технологій. М. Левіна вважає, що під технологічною культурою педагога слід розуміти оволодіння логікою професійної поведінки вчителя, досвідом креативної діяльності, способами організації технологічних процесів, їх адаптацією щодо цілей гуманізації та гуманітаризації освіти. Особливого значення при цьому науковець надає технологічній освіті майбутнього учителя, виявленню й обґрунтуванню технологічних прийомів підготовки студентів до професійно мобільної педагогічної діяльності, акцентуючи увагу на формуванні у них творчої активності та ініціативи, рефлексії освітніх потреб, оволодінні загальною та професійною культурою [6, с. 272]. В узагальненому вигляді технологічну культуру (як одну з універсальних культур), на думку В. Симоненко, можна представити як рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, виражений у сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва, що і дозволяє йому ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем [7, с. 190].

Отже, під технологічною культурою сучасні науковці (В. Аниськіна, М. Левіна, В. Симоненко та ін.) розуміють вміння використовувати набір технологій, оволодіння логікою професійної поведінки в житті, рівень розвитку перетворювальної діяльності тощо. Вчені вказують на важливість технологічної освіти та гармонійної взаємодії з природою, суспільством і середовищем у процесі формування технологічної культури особистості.

На основі аналізу сучасної психолого-педагогічної літератури можна зробити висновок, що *технологічна культура педагога* є частиною універсального поняття культури, яке допомагає майбутньому вчителю розв'язувати та вирішувати технічні, технологічні, соціальні та педагогічні проблеми, які постають перед ним під час постійного самостійного розвитку та вдосконалення освітнього процесу. Основним джерелом технологічної культури педагога вважаємо його творчу перетворюючу діяльність. Технологічна культура є механізмом, що регулює і регламентує поведінку та діяльність сучасного педагога як носія і ретранслятора культурних цінностей. Отже, *технологічна культура* – специфічно людський спосіб буття, що визначає технологічний спектр практичної та інтелектуальної активності людини, її можливості взаємодії з навколишнім світом і собою.

З поняттям «технологічна культура майбутнього вчителя» напряду пов'язаний термін «технологічна компетентність», що є етапом оволодіння технологічною культурою студентами у процесі їх професійної підготовки. Так, авторський колектив під редакцією П. Петрякова, обґрунтовуючи складність процесу формування технологічної культури особистості, визначають етапи оволодіння суб'єктами технологічною культурою: *технологічна грамотність, технологічна освіченість, технологічна компетентність, технологічний світогляд*. Таким чином, автори монографії визначають зв'язок різних понять, пов'язаних з формуванням технологічної культури школярів і студентів [8].

Сутність поняття «технологічна компетентність», хоча і дотична до поняття «технологічна культура» як оволодіння сучасними технологіями, має свої відмінні характеристики. Так, Л. Куземко, аналізуючи сутність технологічної компетентності педагога, доходить висновку, що це – логічне поєднання теоретичних знань, способів організації освітнього процесу у навчальних закладах і практичних умінь застосовувати спроектовану освітню роботу, аналізувати і оцінювати результати. Теоретична складова виявляється, на думку автора, у сформованості професійних знань щодо цілей, засобів, компонентів педагогічного процесу, розуміння важливості добирати та впроваджувати педагогічні технології з урахуванням індивідуальних особливостей дітей. Практична складова охоплює уміння проектувати педагогічний процес з погляду найбільшої оптимальності, спрямована на досягнення запланованого результату; дозволяє співвідносити методи, засоби і технології з цілями навчання і розвитку дітей [5, с. 160–161]. Л. Тишакіна пов'язує технологічну компетентність майбутнього фахівця з оволодінням інноваційними педагогічними

технологіями. Автор розглядає технологічну компетентність як утворення, що містить знання, технологічні вміння та навички, креативно-технологічні здібності, технологізовану рефлексію, професійні якості [9]. А. Дяченко визначає технологічну компетентність як інтегративну професійну якість педагога, що характеризується знаннями про технології та конкретні їх види, знаннями методів, засобів, форм діяльності та умов їх застосування, наявністю сукупності вмінь, які забезпечують творчу реалізацію цієї діяльності та рефлексивне позиціонування щодо досягнутих результатів [3, с. 58]. Аналогічної думки притримується С. Дудова, яка доводить, що технологічна компетентність майбутнього вчителя є частиною професійно-педагогічної компетентності і може визначатися як інтегративна професійна якість, що характеризується знаннями щодо технологій і знаннями технологій, методів, засобів, форм діяльності та умов їх використання, організації. У технологічній компетентності, на думку автора, знаходять прояв творчі, проектувальні, аналітичні вміння, рефлексивне відношення до результатів своєї діяльності [2, с. 101]. Отже, науковці єдині у думці, що: технологічна компетентність є інтегрованою якістю особистості; пов'язують технологічну компетентність майбутнього вчителя з оволодінням інноваційними педагогічними технологіями; технологічну компетентність характеризують як поєднання теоретичних знань організації навчально-виховного процесу і практичних умінь у закладах освіти, набуття умінь планувати, аналізувати і оцінювати результати власної діяльності. Виділення таких характеристик технологічної компетентності підкреслює інтегративність дій педагогів, їх взаємодоповнюваність і адаптивність до певних цілей.

Висновки. Співвідношення понять «технологічна компетентність» і «технологічна культура» майбутніх учителів дало можливість визначити їх особливості. Технологічна компетентність майбутніх педагогів є їх кваліфікаційною характеристикою, в якій представлені знання, уміння й якості, необхідні для здійснення технологічної діяльності. У самій трактовці цього поняття відображено здібності особистості застосовувати набуті знання з метою ефективного впливу на предмет діяльності шляхом його творчого перетворення. Технологічна компетентність інтегрує внутрішні і зовнішні компоненти поведінки, відображає не тільки знання про те, як діяти, а й конкретні вміння застосовувати це знання у певній ситуації, отже, *предметно-діяльнісний аспект* проблеми професійної підготовки, що поєднує професійно-доцільні способи діяльності та вироблення власних моделей поведінки майбутніх фахівців в різних ситуаціях, їхню авторську апробацію згідно культурних еталонів поведінки.

Технологічна культура розглядається як духовна основа, ціннісно-світоглядний орієнтир, *аксіологічний аспект* професійної підготовки майбутніх учителів, що визначає вірний вибір рішення, спрямованість їх дії з урахуванням послідовності технологічних процесів у діяльності педагога. Духовна сфера професійної підготовки майбутніх учителів містить систему

переконань, культуру професійного мислення, професійні потреби, почуття, вольову готовність до здійснення майбутньої професійної діяльності. Результатом засвоєння технологічної культури є інтеріоризована, внутрішня культура людини щодо технологізації освітнього процесу. Результатом сформованості його технологічної компетентності виступає певний рівень технологічної навченості з урахуванням культурних еталонів поведінки.

Отже, формування технологічної культури майбутніх вчителів – це складний, багаторівневий процес, одним із ступенів якого в процесі професійної підготовки є формування технологічної компетентності студентів як інтегративної якості особистості.

Перспективи подальших розвідок полягатимуть у визначенні педагогічних умов і шляхів формування технологічної культури або технологічної компетентності студентів різних спеціальностей.

Література

1. Аниськин В. Технологічна культура майбутнього вчителя як категорія дидактики / В. Аниськин // Вісник ОДУ. – 2003. – № 4. – С. 144–145.
2. Дудова С. Технологическая компетентность учителя: теоретический анализ понятия / С. Дудова // Теория и практика общественного развития. – 2013. – № 2. – С. 99–102.
3. Дяченко А. Теоретичний аналіз поняття «технологічна компетентність педагога» / А. Дяченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8. – Ч. 2. – С. 53–59.
4. Клеменцова Н. Формирование компетентности в области культуры как педагогическая реальность / Н. Клеменцова // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. – 2015. – Вып. 5. – С. 16–25.
5. Куземко Л. Зміст, форми і методи формування технологічної компетентності студентів технологічних спеціальностей / Л. Куземко // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 2 (10). – С. 159–169.
6. Левина М. Технологии профессионального педагогического образования : [учебное пособие] / Левина М. – М. : Изд. центр «Академия», 2001. – 272 с.
7. Симоненко В. Технологизация и инновационность образования как стратегический фактор промышленного подъема в региональных условиях / Симоненко В. – М. : Рос. экон. акад., 2001. – 190 с.
8. Технологическое образование : проблемы и перспективы взаимодействия вуза и школы : монография / [отв. ред., сост. П. Петряков]. – Великий Новгород : НовГУ имени Ярослава Мудрого, 2008. – 288 с.
9. Тишакова Л. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Тишакова. – Луганськ, 2005. – 20 с.

References

1. Aniskyn V. Tekhnolohichna kultura maibutnoho vchytelia yak katehoriia dydaktyky / V. Aniskyn // Visnyk ODU. – 2003. – № 4. – S. 144–145.
2. Dudova S. Tehnologicheskaja kompetentnost' uchitelja : teoreticheskij analiz ponjatija / S. Dudova // Teorija i praktika obshhestvennogo razvitija. – 2013. – № 2. – S. 99–102.
3. Diachenko A. Teoretychnyi analiz poniattia «tehnolohichna kompetentnist pedahoha» / A. Diachenko // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia. – 2013. – № 8. – Ch. 2. – S. 53–59.
4. Klemencova N. Formirovanie kompetentnosti v oblasti kul'tury kak pedagogicheskaja real'nost' / N. Klemencova // Vestnik Baltijskogo federal'nogo universiteta im. I. Kanta. – 2015. – Vyp. 5. – S. 16–25.
5. Kuzemko L. Zmist, formy i metody formuvannia tekhnolohichnoi kompetentnosti studentiv tekhnolohichnykh spetsialnostei / L. Kuzemko // Osvitolohichni dyskurs. – 2015. – № 2 (10). – S. 159–169.
6. Levina M. Tehnologii professional'nogo pedagogicheskogo obrazovanija : [uchebnoe posobie] / Levina M. – M. : Izd. centr «Akademija», 2001. – 272 s.
7. Simonenko V. Tehnologizacija i innovacionnost' obrazovanija kak strategicheskij faktor promyshlennogo pod'ema v regional'nyh uslovijah / Simonenko V. – M. : Ros. ekon. akad., 2001. – 190 s.
8. Tehnologicheskoe obrazovanie : problemy i perspektivy vzaimodejstvija vuza i shkoly : monografija / [otv. red., sost. P. Petrjakov]. – Velikij Novgorod : NovGU imeni Jaroslava Mudrogo, 2008. – 288 s.
9. Tyshakova L. Formuvannia tekhnolohichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupeniu kand. ped. Nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / L. Tyshakova. – Luhansk, 2005. – 20 s.

*Статтю рекомендовано до друку
доктором педагогічних наук,
професором, завідувачем кафедри педагогіки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
Шапран Ольгою Іллівною*

Стаття надійшла надійшла до редакції 27 грудня 2016 року